

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ПРИКАРПАТСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет/інститут Педагогічний

Кафедра теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ХУДОЖНЯ ПРАЦЯ ТА ОСНОВИ ДИЗАЙНУ**

Освітня програма «Дошкільна освіта»
першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від “29” серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Художня праця та основи дизайну
Викладач	Кузенко Петро Ярославович – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації Навчально-наукового Інституту мистецтв Лазарович Надія Богданівна – кандидат педагогічних наук, доцент
Контактний телефон викладача	+380666435631 - Кузенко Петро Ярославович +380989519882 - Лазарович Надія Богданівна
E-mail викладача	petro.kuzenko@pnu.edu.ua nadiia.lazarovych@pnu.edu.ua
Формат дисципліни Очний/заочний	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/

2. Анотація до навчальної дисципліни

Програмою передбачено низку форм роботи зі студентами: лекції, лекції-презентації, лекції-демонстрації, семінарські та практичні заняття, майстер-класи, воркшопи, відео-тренінги, різноманітні творчі завдання для самостійної роботи, розвивально-стимулювальні вправи.

Програма курсу тематично структурована і складається з таких напрямів: психолого-педагогічні основи художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; робота дошкільників з картоном та папером; робота дошкільників із природним та покидьковим матеріалами; робота з тканиною та волокнистими матеріалами. Такий розподіл змісту дозволяє забезпечити засвоєння теоретико-практичних основ курсу «Художня праця та основи дизайну», опанування знаннями про працю, як засіб формування активної творчої особистості дитини, розуміння особливостей організації занять з художньої праці та їхньої структури, а також дозволяє раціонально поєднати теоретичну підготовку з уміннями розв'язувати практичні завдання курсу.

Семінарські та практичні заняття є логічним продовженням лекцій. Їхня мета: поглиблення, розширення, деталізування знань, якими студенти опанували під час лекцій; перевірка якості їх засвоєння, оволодіння студентами практичними вміннями та навичками художньо-конструктивної діяльності та безпосередньої роботи з дітьми.

У лекційному розділі розкрито теоретичні засади курсу, психолого-педагогічні основи навчання художньої праці дітей дошкільного віку, форми і методи організації роботи дітей на заняттях. Система практичних занять охоплює засвоєння основних понять кожної техніки, що вивчаються (робота з папером та картоном, природними та викидними матеріалами, тканинами та нитками). Методика проведення семінарських, практичних (лабораторних) занять досить різноманітна: класичне семінарське заняття, побудоване за традиційною схемою; обговорення рефератів певної проблематики; ігри-імітації, творчі завдання різного рівня складності, індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) практичного спрямування, виконання науково-практичних завдань, ділові ігри тощо. Найпоширенішою формою проведення практичних занять є комбіновані заняття, в яких поєднано теоретичну і практичну частини. Теоретична – передбачає усне обговорення питань до теми, практична – самостійне моделювання студентами окремих навчальних ситуацій, демонстрування методів роботи з дітьми в аудиторії. Використання практичних завдань забезпечує викладачеві здійснення контролю за рівнем засвоєння студентами знань, сформованості навичок і вмінь роботи з різними матеріалами, сприяє розвитку пізнавальних інтересів, естетичного смаку. Частина практичних занять має навчально-

тренувальну спрямованість. Майбутні фахівці вправляються у виготовленні виробів, здійснюють пошукову роботу задля визначення їхньої тематики..

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою вивчення даної дисципліни є підготувати майбутніх вихователів ЗДО до усвідомлення сутності художньо-конструктивної діяльності та її ролі в духовному становленні особистості, ознайомлення майбутніх педагогів з технологічними прийомами обробки різних матеріалів. Основними завданнями є: формування необхідних практичних умінь та навичок щодо виготовлення й художнього оформлення виробів; розуміння особливостей організації занять з художньої праці та їхньої структури, а також раціонального поєднання теоретичної підготовки з уміннями розв'язувати практичні завдання курсу; оволодіння методами стимулювання та активізації творчої діяльності дітей; оволодіння майстерністю виконавської діяльності у відповідних видах художньо-конструктивної діяльності; розвитку у майбутніх педагогів художнього сприйняття (здатність відчувати колір, форму, усвідомлення емоційної виразності об'єкта, вибір засобів відтворення образного змісту виробу); формування активності, самостійності, прагнення до творчості; розвитку естетичного смаку, формування естетичної культури. Ознайомлення майбутніх педагогів з технологічними прийомами обробки різних матеріалів під час виготовлення та декорування виробів з паперу, картону, тканини та ниток, природних та викидних матеріалів; теорією та методикою керівництва художньо-конструктивною творчою діяльністю дітей дошкільного віку; особливостями аналізу виробів, принципами їх добору в освітньому процесі ЗДО; змістом, формами, методами організації художньої праці в дошкільному закладі освіти.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

КЗ-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні компетентності

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Програмні результати навчання:

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Р-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Лекції	Лекції – 18 год.
семінарські заняття / практичні / лабораторні	Семінарські заняття – 22 год.
самостійна робота	Самостійна робота – 50 год.

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибіркового
7	012 «Дошкільна освіта»	4	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	Заняття	сам. роб.
Тема 1. Художня праця як творча дисципліна. Її зміст та завдання Аналіз поняття «Художня праця». Формування активної й творчої особистості дитини засобами художньої праці. Завдання вихователя у навчанні дитини художній праці. Вплив морального, трудового та естетичного виховання на розв'язання завдань художньої праці дошкільників. Основні вимоги щодо організації художньої праці в ЗДО. Виховання особистісних якостей та характерологічних рис дошкільників (охайності, дисциплінованості, відповідальності тощо) у художній праці. Формування художніх і конструктивних умінь педагога.	2	2	5
Тема 2. Методологічні основи художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	2	2	5

<p>Методи і прийоми педагогічного супроводу художньо-конструктивної діяльності дошкільників. Особливості використання ігрових методів та прийомів, ситуацій виробу.</p> <p>Характеристика - 2 5 принципів організації та проведення занять з художньої праці. Організація художньої праці дошкільників на основі особистісно-діяльнісного підходу.</p> <p>Аналіз змісту чинних програм «Я у світі», «Дитина», «Соняшник», «Дитина в дошкільні роки», «Впевнений старт» та ін.</p>			
<p>Тема 3. Вплив художньої праці на різнобічний розвиток дошкільників</p> <p>Розвиток особистості дошкільника й художня праця. Розвивальна спрямованість занять з художньої праці. Особливості естетичного виховання дітей на заняттях з художньої праці. Особливості розвитку творчих здібностей дошкільнят на заняттях з художньої праці. Вплив художньо-конструктивної діяльності на розвиток мовлення дошкільників.</p>	2	2	5
<p>Тема 4. Організація художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти</p> <p>Заняття як форма організації художньої праці дошкільнят. Зміст, структура занять з художньої праці. Методика організації самостійної художньо-конструктивної діяльності дошкільників. Вимоги до аналізу дитячих виробів. Форми організації художньо-конструктивної діяльності в ЗДО. Методика проведення занять. Організація самостійної художньо-конструктивної дітей. Методика проведення майстер-класів художньо-конструктивного змісту з дітьми дошкільного віку та їх батьками.</p>	2	2	5
<p>Тема 5. Обладнання куточків для художньо-конструктивної діяльності в ЗДО</p> <p>Педагогічні, гігієнічні вимоги до обладнання куточка художньо-конструктивної діяльності. Вимоги до матеріалів, приладів для занять. Методичний супровід художньо-конструктивної діяльності в ЗДО. Традиційні, нетрадиційні матеріали для художньо-конструктивної діяльності в</p>	2	2	5

ЗДО. Характеристика технічних засобів навчання для занять з художньої праці			
<p>Тема 6. Художньо-конструктивна діяльність дошкільників з папером і картоном</p> <p>Історія виникнення паперу. Види паперу для художньо-конструктивної діяльності дошкільників. Основні прийоми роботи з папером. Методика виготовлення виробів з паперу та картону.</p> <p>Виготовлення площинних напівоб'ємних виробів з паперу та картону. Особливості виготовлення виробів за трафаретом та шаблоном. Методика виготовлення напівоб'ємної предметної, сюжетної аплікації. Особливості виготовлення іграшок із рухомими частинами: поетапність виконання роботи; опанування способами з'єднання деталей іграшки. «Орігамі» в закладі дошкільної освіти. Виготовлення виробів зі смужок паперу. Виготовлення виробів у техніці «квілінг». Методика виготовлення виробів у техніці переплетення. Виготовлення об'ємних та напівоб'ємних виробів зі смужок. Конструювання об'ємних виробів з паперу та картону. Конструювання об'ємних виробів з аркуша паперу, поділеного на 9; 12; 16 частин. Методика виготовлення об'ємних виробів із картонних і напівкартонних конусів. Методика виготовлення об'ємних виробів із картонних і напівкартонних циліндрів. Особливості виготовлення об'ємних виробів з паперу та картону. Методика виготовлення об'ємних іграшок із конусів, циліндрів.</p> <p>Виготовлення виробів у техніці «пап'є - маше». Витинанки. Методика навчання дітей 5 - 6 - річного віку витинанню. Технологія виготовлення витинанок. Особливості виготовлення виробів у техніці «пап'є - маше».</p>	2	2	10
<p>Тема 7. Художньо -конструктивна діяльність дошкільників з природними матеріалами</p> <p>Характеристика особливостей конструювання з природного матеріалу в ЗДО. Способи заготівлі природного матеріалу для художньо -конструктивної діяльності дітей. Методика роботи з соломою в ЗДО. Особливості виготовлення виробів з природних</p>	2	2	5

<p>матеріалів. Аплікування з рослинних матеріалів. Прийоми заготівлі листя, квітів, соломи (технологія обробки, зберігання, підготовка до роботи). Конструювання об'ємних виробів. Конструктивні, декоративні особливості природних матеріалів. Мистецтво виготовлення «екібани».</p>			
<p>Тема 8. Робота з викидними матеріалами Особливості художньо -конструктивної діяльності з викидних матеріалів дітей старшого дошкільного віку. Методика виготовлення виробів з викидних (виробів, які втратили первинне призначення) матеріалів. Класифікація матеріалів для художнього конструювання дошкільників з викидних матеріалів. Педагогічні умови творчої активізації дітей.</p>	-	2	5
<p>Тема 9. Тканини, волокнисті матеріали Властивості тканини та волокнистих матеріалів. Ознайомлення дітей дошкільного віку з прийомами роботи з тканиною, волокнистими матеріалами. Методика ознайомлення дітей 5-6-річного віку з килимарством, художнім ткацтвом. Виготовлення м'якої іграшки. Види тканин. Виробництво і застосування тканин. Основні ручні шви: «через край», «вперед голка», з'єднувальні декоративні шви. Розкрій тканини. Виконання викрійки. Технологічна послідовність виконання виробів. Вишивка, ручне плетіння, ткацтво з дітьми дошкільного віку. Національні особливості української народної вишивки: характер, колірне вирішення, орнаментальні мотиви, композиція. Методика ознайомлення дітей старших дошкільників віку з декоративним плетінням і ткацтвом. Виготовлення дітьми виробів з текстильних матеріалів.</p>	-	2	5
<p>Тема 10. Дитячий дизайн: види та характеристика. Художнє оформлення ЗДО як чинник творчого розвитку дошкільників Дитячий дизайн як засіб естетичного виховання та соціалізації дошкільника. Види дитячого дизайну, їх характеристика. Інтер'єр закладу дошкільної освіти. Особливості</p>	2	2	5

художнього оформлення закладу дошкільної освіти.			
Тема 11. Організація роботи гуртка художньо-конструктивного змісту з дітьми дошкільного віку Гурток як форма організації художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Художньо-естетичне спрямування змісту гурткової роботи в сучасних ЗДО України. Організаційно-педагогічні умови гурткової діяльності з дітьми в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Забезпечення педагогічних умов гурткової роботи художньо-конструктивного змісту зі старшими дошкільниками. Планування гурткової роботи художньо-конструктивного змісту в закладах дошкільної освіти.	2	2	5
ЗАГ.:	18	22	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни	
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	З урахуванням Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти в університеті https://nmv.pnu.edu.ua/wp Вид контролю – залік. Максимальна оцінка – 100 балів (оцінки за практичні заняття - 40 балів, включають контрольну роботу (тести) – 20 балів, творчі роботи – 20 балів, самостійну роботу - 20 балів).
Вимоги до письмових робіт	Проект з теми за вибором – оцінюється самостійність виконання, аналіз та міркування. Здобувачі ВО виконують контрольну роботу у формі тестування, яке розміщене на сайті дистанційного навчання https://d-learn.pnu.edu.ua (для денної – на занятті, для заочної – за 10 днів до початку сесії)
Семинарські заняття	Робота на кожному практичному занятті складається з підготовки питань, запропонованих у плані заняття, та виконання завдань, запропонованих для самостійної роботи. За умови успішно виконаного завдання в повному обсязі за одне заняття здобувач отримує макс. 5 б.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання 50 % завдань, пройдене тестування.
Підсумковий контроль	Форма контролю - залік форма здачі – комбінована
7. Політика навчальної дисципліни	
<p>Письмові роботи: виконуються з використання цифрових технологій та з посиланнями на джерела (з урахуванням вимог до виду роботи).</p> <p>Академічна доброчесність: Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (нова редакція). https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/</p> <p>Відвідування занять Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове</p> <p>Пропущені заняття здобувач відпрацьовує, індивідуально виконуючи передбачену у плані лекційного чи практичного занять роботу. Для цього використовуються:</p>	

- усне опитування;
- перевірка продуктів декоративної діяльності дошкільників;
- перевірка письмових завдань;
- заслуховування і перегляд відео презентацій;
- перевірка виконаної, передбаченої програмою курсу самостійної роботи (рекомендаційних плакатів, лепбуків, проєктів тощо).

Неформальна освіта: Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (Редакція 3) (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.)
<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovo_ho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.11.2021).
2. Безпала С., Безпала М., Губко М. Розвиток конструкційних здібностей дітей за допомогою конструкторів LEGO Education. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2018. № 8. С. 51–56.
3. Борин Г. В. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. Освітній простір України : науковий журнал. 2019. Вип. 14. С. 57-63.
<https://doi.org/10.15330/esu.1.52-58>
4. Борин Г. В. Педагогічні умови організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. Молодь і ринок. 2021. № 9 (125). С. 37-42.
<https://doi.org/10.24919/2617-0825.9/195.2021> <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243890>
5. Борин Г. В. Професійна підготовка студентів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку засобами педагогічної практики. Академічні студії. Серія : Педагогіка. 2021. № 1 (3). С. 181-186.
6. Marchii-Dmytrash T., Boryn G. Professional training of future educators for the usage of ethnological-aesthetic means in work with children of senior preschool age. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Pedagogy, 9 (1) (2022), P. 123-130.
<https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/article/view/6176>
7. Борин Г. В. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вихователя у процесі підготовки до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку. Перспективи та інновації науки. Серія : Педагогіка, Психологія, Медицина. 2022. № 4 (9). С. 51-64.
<https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10150/1/50-119- PB.pdf>
8. Борин Г. В. Науково-педагогічні передумови підготовки майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. № 82. С. 155-159. . http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2022/82/82_2022.pdf
9. Борин Г. В. Передумови становлення художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього вихователя. Інноваційна педагогіка. 2022. № 47. С. 131-136.
http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/47/47_2022.pdf
10. Борин Г.В. Марчій-Дмитраш Т.М. Професійна підготовка майбутніх вихователів до формування предметно-практичної компетентності дітей дошкільного віку засобами міждисциплінарної інтеграції. Перспективи та інновації науки. Серія : Педагогіка. 2022. № 7(12). С. 83–94. <http://repository.vsau.org/getfile.php/32051.pdf>
11. Ботюк О. Ф. Конструювання з паперу методом оригамі: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Богдан, 2019. 64 с.

12. Голота Н. М. Особливості конструктивно-моделювальної діяльності дітей дошкільного віку. Дитячий садок. Мистецтво. №2, 2018. С. 34-37.
13. Горбатих В. Конструювання: технології розвитку. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 1. с. 67 – 70.
14. Грицкова Ю. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. Інноваційна педагогіка: зб. наук. праць. Одеса: Причорноморський науководослідний інститут економіки та інновацій, 2019. Вип. 12. Т.2. С. 106–109.
15. Грицюк І.М. Арт-терапевтичні технології та їх вплив на формування творчої позиції дошкільників. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. С. 79-82
16. Єськова Т. Л. Підготовка майбутніх педагогів до керівництва художньою працею в закладах дошкільної освіти. Інноватика у вихованні. 2018. Вип. 7(1). С. 117-124.
17. Єськова Т. Підготовка майбутніх вихователів до керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Вип. 2, 2021. С. 60-66.
18. Забавні історії з 3-Д квілінг. / Шквиря Ж.Ю. Донецьк, 2019. 64 с.
19. Іграшки з паперу / Шквиря Ж.Ю. Донецьк, 2019. 64 с.
20. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 144 с.
21. Костак А.І., Молнар Т.І. Навчання дошкільників трудовим навикам та вмінням в процесі художньої праці. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 жовтня 2021 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2021. 348 с.
22. Майструємо з ниток і тканини / Пломер А. Л. Харків, 2019. 31 с.
23. Матвієнко С. І. Художня праця та основи дизайну: навчальний посібник. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.
24. Матвієнко С. І. Виховання працелюбності в дітей старшого дошкільного віку в процесі занять художньою працею. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. 2018. Вип. 2(1). С. 17-24. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_2\(1\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_2(1)_4).
25. Микуліна А.К., Лакатош О.Я. Особливості навчання конструюванню з різних матеріалів старших дошкільників. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 жовтня 2021 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2021. 348 с.
26. Моргунова К. Забавні саморобки з природних матеріалів. Донецьк, 2019, 64 с.
27. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан ; за заг. ред. О. В. Низьковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
28. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта/Педагогіка», спеціальність 012 – «Дошкільна освіта». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf>.

Викладач: _____ **Петро КУЗЕНКО** (кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації Навчально-наукового Інституту мистецтв)